

A Bereg megyei Bótrág községben született Virágvasárnapján, Április 6.-án. József mostohaapja nevelte, aki özvegyen Mózes fiával jött a házasságba, elvéve az özvegy Máriát Gyulával és Lidiával. Anyja leánykori nevét nem említi Izsák. Később két leánygyereke született a házaspárnak, Erzsébet és Etelka. „Községünk lakossága tiszta református kuruc-magyarokból állott. Római katolikusok és görög katolikusok kerültek, mint jövevények egynéhányan, akik az uradalmakban dolgoztak. Volt egy pár zsidó is a községben, korcsmárosok, kereskedők, ezek leginkább Lengyelországból szállingóztak a faluba,” írja. (A Samaritánus, 27) Apja előrelátó, haladó ember; Gyula eszes, jó tanuló. Megbarátkozik egy zsidó gyerekkel, akit a szülei elküldenek tanulni. Izsák megjegyzése: „Én akkor csodálkoztam rajta, hogy hogy lehet tanulásból megélni?” (S 27) A katolikusoktól is kap meghívást, ahol csetepaté van. „Ott hallottam először a Szűz Máriát szidni. A Kálvinisták sohasem szidták Szűz Máriát, ők inkább a fiát szidták, a Jézus Krisztust.” (S 28) Persze mindenki vallásos volt, Izsák is. Itt éri meg tizenötödik évét:

Ez az a kor, amikor faluhelyen a fiúk kezdenek a lányok után járni. A községünkben az volt a szokás, hogy egész télen szöszt fontak az asszonyok. Hogy petróleum világot és egyebet is megspóroljanak, összejártak egy házhoz sorba. A lányok ugyanezt csinálták, de ennek már más célja volt: mégpedig az, hogy a legények is oda menjenek és ott enyelegve, dalolgatva töltsék az időt. Természetes, hogy a fiúk és lányok ott szerettek egymásba, aminek legtöbbször házasság lett a vége. (S 29-30)

Gyula se rest, megtalálja Zsuzsikáját. „Sok apró-cseprő csintalanságot csináltunk abban az időben, és ezek ma is legszebb emlékeim közé tartoznak,” írja már Kanadában. „Mégsem lehattunk egymásé, pedig mind a ketten úgyszámítottuk [sic] és úgy akartuk, de jöttek az események...” Zsuzsika, bár jól ment férjhez, nem ment férjhez jól, és Gyulából boldog férj helyett költő lett, több értelemben is:

Megszerettem a mosolygó

Nefelegtsszin két szemedet,

Melyben véltem feltaláni

Már itt a földön a mennyet.

Hej' de az a két szép gyémánt'

Éppen ez lett a gyilkosom,

Érte kellett messze földre

Elbujdosnom, vándorolnom.

Nem nézhettem hogy bálványom

Másat fogadott kegyébe,

Más mosolygott nefelejtsszin,

Gyönyörűszép kék szemébe.

Míg engemet a csalódás

Olthatatlan kínos lángja,

Mint vesztett félt, bekergetett

Feledni a nagyvilágba.

(Dal a tengerről, A samaritánus, 34)

Ezt, persze, „költőiesen” mondja, de kifogástalanul magyaros, népies hangvételű versben. Hogy a költőt szerelmi csalódása űzte a nagyvilágba akkor lenne esetleg hihető, ha a fiatal költő hozná ki szüleit Kanadába, és nem ők őt, s ha nem árulná el, hogy más, nagyobb oka is van elidegenülésüknek: mégpedig szüleik komoly összetűzése egy gyilkosság miatt, amit a lány rokona követ el a fiú rokona ellen. A családok viszályba kerülnek. A kivándorlás oka valóban az, hogy a feleség meggyőzi a nagyon is népszerű férfit, akit féltő hogy elveszít az itálnak, hogy vándoroljanak ki. Túl sok barát, túl sok helyütt, túl sokszor kínálja itókával a faluban és környékén az idős Izsákot. Egy új környezet és a várható nagyobb elfoglaltság reményt ad a változásra, a maradás kilátástalan. Nem mintha alá lehetne becsülni azt a vonzóerőt amit egy parasztembernek egy álombeli nagyságú ingyen termőföld ígérete jelentett. De gond van a hivatalos útlevél megszerzésével. Így esik meg, hogy a fiatalember édesanyjával és két hugával legális útlevéllel jön ki, míg édesapja, akit nem akarnak kiengedni a hatóságok, egy „vásárolt útlevél” segítségével, külön. A család Németországban már együtt száll hajóra. Halifaxba menet, egy naplóbejegyzés 1901 április 15.-én: „Hajónk... egy barom szállító hajó. És bennünket úgy szólítanak, mint a barmokat. A koszt borzasztó rossz, a kiszolgálás roppant hanyag. Az egész mindenség undorító.” De a továbbiakban, vonaton és szekéren, a család baj nélkül eljut a saskatchewanai Békevárban igényelt földjére, az első odatelepülő falubéli magyar családok között. Eleinte nagy volt az együttműködés is, a békesség is Békeváron, de ahogy nőtt a közösség, úgy nőttek a viszályok is. (S 51)

Békevártól északra volt Eszterháza, a másik magyar település. A kettő közé esett Whitewood, a magyarok találkozóhelye. A malom is ott volt. „A magyar telepések között volt egy pár, aki házat épített, vagy árendált [sic] Whitewoodon. Különösen a Kunságról jött telepések közül, akik már az óhazában megszokták, hogy az asszony a városban lakik, a férj pedig a tanyán.” (S 38-39) Egy ideig nagy mulatságok folytak itt, „a későbbi években aztán vasutat kapott Eszterháza, is, Békevár is.” (S 38) A legnagyobb gondot az időjárás mellett a csépelés és a búza eladása okozta. A gépek állandóan lerobbantak, míg a vasút állomás 35 mérföldnyire volt, és keresztül kellett vágni az a-Quepalla völgyön, ami egy-egy mérföldes le meg felmenő kaptató megjárását

követelte. „Lent a Valey [sic] medre két mérföld, így képzelhetjük, hogy megkínózta a jószágot ez a hosszú fel és lemenés.” (S 38)

Voltak kulturális nehézségek is. A lovak nagyon drágák voltak, így két magyar tinókat vett, azokat kívánta betörni szekér-húzásra. Már a szállítással is gondok voltak, a szerszámolásnál az egyik tinó felfüggesztette magát az ablakpárkányon. Miután karikát fűztek az orrukba, sikerült befogni őket, de erre a makacs tinó lefeküdt. Botok és szöges drótos ostorok bevetése után se állt fel. Meséli Izsák:

A nagy lármára, amit a püfölés okozott, a gyerekek odacsődültek. A gyerekek között volt egy pár angol asszony is, akik látták ezt a nem kis állatkínzást, szaladtak a policehoz, [sic], hogy menjen már, két ember milyen kínzást csinál ott a tinókkal. A police ment is, látta, hogy az egyik tinó áll, a másik fekszik és a háta olyan mint valami Európai [sic] térkép. Rájok rivallt, hogy mit csinálnak, meg ne merjék ütni többet az állatot. Dezső lefordította hűen a police beszédét, mire B. Sándor, aki amúgysem lehetett jóhangulatban [sic], azt mondja: „Mondja csak neki Dezső, hogy ha ő itt fekédné, őtet [sic] is így ütném!” A police mikor látta, hogy nincsen kivel beszélni, otthagya őket. Kevés idő múltán visszatért, és egy írást adott mindkettőjüknek. Idézés volt, hogy jelenjenek meg a faluházán, a törvény előtt, mind a ketten. El is mentek. Hosszú volt a tárgyalás. Itt Sándor beszélt, Dezső fordított, a dolog vége az lett, hogy a bíró azt mondotta: elmehetnek, de máskor, ha ökröket törnek, menjenek messzebb a falutól. Szóval B. Sándor, az ő bő beszédjével, alátámasztva mindenféle tapasztalatokkal, amiről kanadai embernek még fogalma sem volt, úgy meggyőzte a bírót, hogy nem büntette meg őket. Dezsőnek pedig csak nőtt a tekintélye B. Sándor előtt. De nagy hézagot is töltött be Dezső a kolónián, mert ő volt az egyedüli ember, aki angolul írt, olvasott, és beszélni is tudott a magyarok közül. (S 40-41)

Mint megtudjuk, az említett Dezső az Egyesült Államokból érkezett és csak egy pár évig maradt a kolóniával. Tőle tanult angolul Izsák Gyula is. G. Dezső nyomdász volt, nem földműves. Felvette az ingyen földet, majd eladta, megnősült, és visszaköltözött az Egyesült Államokba. Sokat segített Izsáknak azzal, hogy megtanította őt nemcsak arra, hogy hogyan kell angolul olvasni, de arra is, hogyan kell olvasni az angolokat. Izsák idéz egy esetet, amikor valaki tartozási ügyben egy levelet kap: „Ha eme kérésünket nem teljesítené, félünk, hogy törvényes eszközökhöz kell fordulnunk.” Dezső ezt így magyarázta: „Itt már muszáj fizetni, mert ha az angol azt írja, hogy fél, akkor mindig a másik félnek kell félni.” (S 41)

A településben sokan haltak meg korán. A gyepfődeles házakban nehéz volt egyenletes hőmérsékletet tartani, s a művelők közül többen megjárták az amerikai szénbányákat, a vaskohókat is, mielőtt Kanadába jöttek volna. Ragályos betegségek, mint tuberkulózis, is megkövetelték a maguk áldozatait. S persze a kemény munka se segített. A költő így érzékelteti érzelmeit egy népdalszerű versben:

Evezek e földön,

Evezek - víz nélkül;

Mégis-mégis a csolnakom

Néha majd elmerül.

...

Szívem az evezőm,

Csolnakom a lelkem,

Az élet ezer bajai

Egy tenger előttem.

Egy viharos tenger,

Mely el akar nyelni...

Ezekkel kell éjjel-nappal

Énnekem küzdeni.

(Evezek, MezeiVirágok, 13)

Nehéz alábecsülni azt a munkabírást, amit Izsák és sortársai napról napra bizonyítottak. („A múlt héten 90 hold búzát vetettem el. Ezen a héten 110-et,” olvassuk Izsák naplójában 1907 Május 19.-i bejegyzésében.) A körülmények nem voltak rózsásak. Látástól vakulásig dolgoztak az emberek, gyakran betegen is. A kemény telek, a vizenyős talaj, az ellenséges érzelmű környezet mind kivették a magukét a települőkől. Nem az indiánokkal volt bajuk a telepeseknek, hanem az óriásfarmok marhatenyésztőivel. A legjobb termőtalaj termelte a legjobb legelőket is, s a települők kerítése nemcsak a legjobb legelőket kerítették be, de gyakran a marhák ivóvizét is. Ez a konfliktus nem szorítkozott a békeváriakra, széleskörű tapasztalat volt ez abban az időben egész Kanadában. A marhatenyésztők lovakat is tenyésztettek, de mind ezekért, mind a teheneikért borsos árat követeltek az amúgy is pénzszegény földművelőktől. Többnyire vad, vagy makrancos lovaikat és teheneiket adták csak el még nagy pénzért is. Bejegyzések Izsák naplójából. 1901 június 2: „Tehenet is vettünk, de az egyik meg fult [sic] a kötelen, a másik pedig el szökött. [sic] Szóval nincs hozzá szerencsénk.” 1903 július 6: „Lovaink elkóboroltak. Valóságos hadjáratot kell ellenük intézni.” Izsák szakértővé képezte magát a lovak betörésében, és otthonosan érezte magát a nyeregben. Mindig tartott magának hátsólovat is. Szívesen vállalt fuvarmunkát is, ami neki pihenőt jelentett a nehéz munkában. Legkedveltebb szórakozása volt nyeregben ülve bebarangolni a tájat. Ilyenkor nemcsak a lova gyeplőjét engedte szabadon, szabadon szálltak gondolatai is. Izsák gondolatvilága maga egy róna: látása széleskörű, érzésvilága fel-fel emelkedik vagy süllyed, el-elidőzve egy szépségen, vagy egy szomorúságon. Örökös vándor, lába nyugtalanságát csak lelke nyugtalansága szárnyalja túl. Mint oly sok kivándorló, a visszatekintésből merít erőt magának az előre tekintéshez is:

Költöző madárként, midőn tova szállok,

Vissza tekint szemem,

Hátam megett eltűnt gyermekálmaimnak

Foszlányait lelem.

Hogy előre nézek, mint egy piros hajnal

Szép nyári reggelen,

Ifjúságom gazdag remény sugarai

Világítanak nekem.

(Bucsu, MV, 11)

Előre látó, optimista hozzáállásáról tanuskodik az is, hogy vezető szerepet kíván betölteni, amikor csak lehet.

Menjen más után ki kába,

Hadd ballagjon hátul,

De én ugyanmindég [sic] féltem

A más árnyékától,

Az én céloom mindég az lesz:

Előre! - Ha lehet!

Félre azzal, kit vezetnek,

Éljen aki vezet!

(Az én céloom, M V, 9)

Foglalkoztatják a világ ügyei is. Ellenzi a háborúkat, máig helytállóan érvel ellenük:

Emberek! Emberek! Azt mondom én nektek,

Akik napról napra folyton fegyverkeztek,
Az árvák szájából adjuk mi a kenyért,
Vegyünk rajta fegyvert, bombát, tüzes acélt.

Az özvegyektől meg a ruhát vegyük el,
Adjuk el aranyért, -- fegyverkezzünk jól fel,
Úgy rontsunk egymásnak, miként a vad tigris,
Amelyikünk gyengébb, ölje meg a másik.

...

Emberek! Emberek! Kegyetlen emberek!

Az Isten se lehet irgalmas tinektek,
Osztályotok lesz jaj, keservek és kínok!
Mert a szeretetet sárba tiporjátok!

(Emberek!..., MV 152)

A sorokhoz nem kell hozzáfűzés, legfeljebb hogy kiviláglik belőlük Izsák holtig tartó vallásossága is, ami viszont korántsem sablonos. Izsák egy egész kötetben (A Samaritánus) magyarázza spiritualizmusát, aminek szertartásai jobbára saját háza padlószobájában tartott szeánszokból állnak. Ezt a spiritualizmust egy Magyarországról jött katolikus lelkész mutatja be Izsáknak és barátainak, akik a pap távozása után is folytatják azokat. Ezeket holtakat beszélgetnek a megszállottakon át, akik Izsák tanúsága szerint hangjukról felismerhetően tolmácsolják az újra testet ölteni kívánó szellemek bűnbocsánatot kérő, illetve bűneik jóvátételét célzó vallomásait, melyeknek célja, hogy a lelkük a mennybe juthasson a Purgatóriumból, ahol találták magukat.

A széáncok megerősíteni látszottak a helybeliek hitét Istenben és a túlvilágban, valamint figyelmeztetni őket a morális viselkedés szükségességére, a bűnös élet elkerülésére, s a gondviselés lelki nyugalmát kölcsönözni a hazájuktól és kultúrájuktól elszakadt, a szokatlan természettel és a nehéz megélhetéssel küzdő kivándorlóknak. Ugyanakkor a gyakorlat alkalmat adott nekik megbékélni eltávozott haragosaikkal. A templomba járók nagy többsége nem vett részt ezekben a zárt körben tartott széáncokban, amelyekben Izsák szervezői- irányítói szerepet játszott: ő tette fel a kérdéseket a transzba merült médiumoknak, később ő magyarázta a médiumoktól kapott válaszokat a kis csoportnak. Vezénylete alatt a társaság

hosszú éveken át működött, túlélve több rosszalló tisztet és tiszteletet is, lanyhulva majd újra megerősödve egy másik katolikus jövevény pap csendes támogatásával. Az ellenszenv azonban soha nem látszott túl menni a suttogáson, a társaságot nem szüntették be. Kétségtelen, hogy Izsák fenti versét befejező fohásza nemcsak a szeáncosok között talált megértésre:

Változtasd meg a mi szívünk érzelmét,

Hogy lakozzon mi köztünk a békesség

Egységes hit legyen köztünk te benned!

Egy vallásunk! A Megváltó szeretet.

Mely nem vívja tűzzel vassal a jogát,

Elfelejtí a sérelmet, - megbocsájt!

Ilyen szívvel áldj meg minket, jó Atyánk!

Jöjjön el a te országod mihozzánk!

(Ibid)

Izsák vallásos gondolkodó, akár a szeretet és a béke apostolának is tudhatná magát, de több kérdése van, mint amire feleletet talál. Jóllehet hite útján jár, az út fel is vezet, meg le is:

Lelkem érzéki tehetségével

Emez utat én is taposom,

És amennyit emelkedik velem,

Ugyanannyit süllyedni látom.

Azt sem tudom mi van fejem felett

Nem tudom hogy hova kell mennem -

Azt sem tudom mi van lábom alatt -

Azt sem tudom hogy honnan jöttem.

(Az élet, MV, 35)

„Kicsoda is voltaképen az Isten? / Mikor őtet nem látta még senkisésem?" kérdi, és felel rá:

"Máskülönben a lelkünket se látjuk, / Mégis azért létezését jól tudjuk." (Isten, MV, 97)
Nyilvánvaló, hogy kételyei és megválaszolt vagy megválaszolatlan kérdései mellett is hisz Istenben és a teremtésben, a lélek égi eredetében. Mint „Keresik az embert" című versében utasít minket:

Ne keressétek az ember eredetét

Ide lent a földön hol minden vak sötét,

Honnan a fényt kapjuk erre a világra

Ott van az embernek országa, hazája.

(Keresik az embert, MV, 16)

Izsák a lelki tisztaságot keresi és adja verseiben is. Mi sem bizonyítja ezt jobban mint ars poeticája, amelyhez haláláig hű marad:

Nem lehet jó költő, ki pénzért ír verset,

Aki a muzsáért nem hordoz keresztet,

Vállát ha nem sebzi a keresztnek súlya,

Ne tartson az számot soha koszorúra.

Az a költő, az a prófétai lélek,

Aki elébe áll minden szenvedésnek;

Kit bár hurcoljanak vizen avagy sáron,

Marad versírónak - tovább, minden áron.

Legszebb munkáinak legyen bár a bére

Az éhség emésztő láthatatlan férgé,
Nyerjen gúnyt vagy kacajt a dicsőség helyett,
Ő csak tovább írjon versről versre verset.

Hogyha eltapossák, újra emelkedjen!
Ahonnan kidobják, oda vissza menjen,
Amikor lenézik, azt mindég úgy vegye
Miként Sámson, mikor kötve volt a keze.

A hitvány anyagot sokba ne tekintse,
Legyen aranytiszta, önzetlen jelleme.
A betű, amit papírra rak, legyen
Világos, érthető, megfertőzhetetlen.

(A költő, MV, 47)

Ehhez sem kell magyarázat, de Izsák nemcsak öntudatos, emberségünkhöz hű kötelességének tekinti a versírást, gyógyíthatatlan misztikus lévén a vers misztikumát is keresi. „Dal a dalról” című versében kérdi: „Micsoda érzelem a dal? / Ki tudná azt megmondani? Alkotását, rombolását - / Ki tudná hűen rajzolni?” Választ nem ad, de megjegyzi: „Sokszor egy hang, egy piciny rím / Egész bomba a szívekbe, / Sokszor meg egy egész regény / Némán vész a semmiségbe.” (Dal a dalról, MV, 37)

Izsák a kanadai magyar irodalom első komoly tehetsége, költészete előre vetíti későbbi költőink teljes témakörét. Naplója, életrajzi regénye és verses kötete tükrözi az egész bevándorlás lelki világát hitével, reményeivel, magányos küzdelmeivel, csalódásaival, de végülis a jól végzett munka, a küzdelemben való helytállás önérzetes elégedettségével. Lírai költő is, elbeszélő költő is, és a prózában is alkot maradandót.

A kivándorló, különösen a kezdeti időkben, nehéz életet él. Mint Izsák tömören összegezi:

Tegnap még vidoran bánat nélkül járt-kelt,
Ma reggel magának már nyugalmat nem lelt

Tegnap még dalolt is, ámbár szomorú dalt,

Ma ajkáról még a beszéd is kihalt

(A kivándorló, MV, 174)

Nézi is, látja is a helybeli tájat, de mindenről elhagyott szülőhelye jut az eszébe. Egy folyóról a Tisza, egy nyíresről egy akácos, az északi fényről a délibáb. E című versében írja:

Mikor téged szemlélek az égen,

Eszembe jut az eljátszott éden,

Szép hazámnak szépséges viránya

Az Alföldnek dicső délibábja.

(Északi fény, MV, 25)

Költeményeiben kimagasló helyet kap istenhit és hazaszeretet:

Erdőköz! Erdőköz! Szülőföldem tája!

Te vagy az én szívem egyetlen bálványa.

Szeretem az Istent! Szeretlek tégedet!

A te áldásoktól sugárzó képedet.

Nem azért szeretlek, hogy benned születtem,

Hogy itt ringott bölcsőm, hogy itt nevelkedtem,

Szeretlek mert lelkem benned tanulta meg

Eme három szép szót: hit, remény, szeretet.

(Szülő földemhez, MV, 44)

Mintha a következő század elejére látna, prófétai szavakkal:

Mint egy fej káposzta, olyan

A mi hazánk...

Levelébe mások töltenek rizst, sonkát,

Más asztalára adják fel,
Nekünk csak a torzsa marad.
és mi nem a szakácsokat
kergetjük el a konyhától,
koldus bottal magunk megyünk,
bujdosunk ki a hazából.

(Mint egy, MV, 99)

A hazaszeretet velejárója a népéért és nyelvéért való jogos aggodalom, különösen idegenben.
Tovább prófétál:

Önzés fészkelte az ember szívébe,
Nem tanítja őseinek tette,
Nem kell neki sem haza, sem nemzet,
Minden szépségéből kivetkezett.

Még nyelvét is, ezt a drága kincset!

Félre dobja sok elvetemedett,
Félre dobja, feledni igyekeznek,
Anélkül, hogy tudná mit cselekszik.

(A haza szeretet, MV, 42)

Sajnos korunkban ez éppúgy áll a kivándoroltra mint az anyaország elnyomott, elbutított népességére. A költő tisztán látja a termelő népen élősködő, Amerikában és Kanadában különösen elterjedt és elburjánzott tőzsde világ hatalmát és kihatásait. Különösen az önzés, a másokkal nem törődő kizsákmányolás, amiből oly sokat látott a bányák és a gyermekmunka akkori világában az, ami legjobban felháborítja. Lesújtó, de pontos rajzot ad a tőzsde embereiről "A tőzsdés" című versében:

Szedett-vedett népség, szépen felöltözve,

Akik nyereszkednek a mások bőrére,
Megveszik a semmit, eladják a nincsent,
Megtréfálják sokszor a teremtő Istent.

A világ kenyere tarisznyájokban van,
Olaja és zsírja mind a korsójokban,
Olyan drágaságot tudnak kerekíteni,
Milyent a biblia sem tud említeni.

Mielőtt elvetné szegény nép a magot,
Már ő a tőzsdén rá foglalót is adott:
Mielőtt megnőne gyökere és szára,
Az ő könyvében már kiszabva az ára.

Jégeső és vihar, hó, fagy, vagy szárazság,
Nem veszélyezteti az ő aratását.
Terem, vagy nem terem, neki mindegyre megy,
Az ő kilátása mindég csak a legszebb.

Bírvágy az élete, kincsszomj a világa,
Amit sohse látott, mindég azt árulja,
Akkor is suttogja, mikor hal megfele:
"Ki ad többet érte? Ki ad többet érte?"

(A tőzsdés, MV, 180)

Bírvágy és kincsszomj, szüntelen és mérhetetlen, élősködő és határtalanul felelőtlen, manipuláló és irgalmatlan: ezek ma is a pénzvilág jellemzői, ezen alapszik az egyén kultúrája, a nagytőke hatalma. Innen fakad a modern ipari társadalmak emberének piaci leértékelése, fogyasztóként való manipulációja, sőt fölöslegessé válása is. A mindent árban és árúban mérő kereskedelmi gazdálkodás, a profithajszó, a termelés ármanipuláló szándékos visszatartása vagy a "fölösleges" termékek elpusztítása is ebből folyó, miközben az emberiség millióinak, a vásárló erővel nem bíró népességnek nincsen mit ennie. Mint Izsák mondja, "jégeső és vihar," természeti vagy mesterségesen előidézett katasztrófák, rombolás és háborúk, mind a profitálók eszközeivé tudnak válni a kereslet és kínálat gazdasági világrendszerében. Ebben a kapzsi, mindenki magáért világban a különbségek ember és ember között a pénz arányában nőnek, a hatalom úgyszintén. Alul a kiszolgáltatottság tehetetlen rabsága, felül a korlátlan magának mindent megengedő szabadsága, a kettő között az emberi értékek eltorzulása ennek a világnak a jellemzői. A gazdaság és a pénz világába nem férnek be a számmal be nem jegyezhető értékek, mint a szeretet és gondoskodás, az empátia és megértés, az önzetlenség legkevésbé. Fennkölt ideálok, mint szabadság és béke, egyenlőség és etika, maga a sokat hangoztatott demokrácia is gyakran üres ígéreteknek bizonyulnak. Izsák tudja ezt, hiszen maga is a kiszolgáltatott személy életét kénytelen élni a megélhetésért. Szenved is érte:

Napról napra csak szenvedni,

Egy parányit sem élvezni,

Csak vonni a nehéz igát,

Amit a megélhetés ad;

Gyönyört hírből sem ismerni,

Nem érdemes ma már élni!

Testben, lélekben egyaránt

A bánat a díszlő palánt,

Könnyel van locsolva töve,

Hogy ne száradjon gyökere.

Lelkünket lassan emészti,

Nem érdemes ma már élni!

...

Madárt nem bántja a párja,

A rózsát sem a szomszédja.

Ők szép békeességben élnek

De az embernek nem lehet;

Egyik a másikat eszi:

Ezért nem érdemes élni!

(Napról, napra, MV, 113)

Izsák dolgozó, sikeres, de boldogtalan ember. Megpróbál menekülni az igából: egy rövid ideig kis üzletet működtet Békeváron, majd 1934-ben Torontóba költözik, ahol magyar újságírói munkakörben munkálkodik. De sehol sem tudja kiheverni sem hazája, sem gyerekkori igaz szerelme elvesztését. "Édesebb" című versében így sóhajt fel:

Magasabb az égnél,

Erősebb az oroszlánál

mélyebb is vagy a pokolnál,

Óh, te szerelem!

(MV, 108)

Egy másik verse, amelynek címe „Ó,” maga egy sóhajtás az ő „véghetetlen, nagy igaz szerelme” (MV, 26) után. Nem segít sóvárgásán, hogy képzeletében idealizálja szerelmét:

Rózsa lennél, rózsá,

Ha tövised volna,

Virág lennél ha kebledben

Egy szív nem dobogna.

Angyal lennél, angyal!

Ha birnál szárnyakkal,

Mennyországba repülhetnél

Ennyi keccsel, bájjal.

(Rózsa lennél, MV, 112)

Gyerekkori szerelmére emlékezve írja: „Átszellemült isteni ígéret / Volt az amit a szívem akkor érzett.” (Ha valaha, MV, 56) „A tenger közepén” című versében így fejezi ki boldogtalan magányát:

Parányi létemre egy tenger vagyok én,

Kopár sziget szívem, e tenger közepén,

E sívár szigetre van számúzve neved,

Rajta hontalanul bujdosik szerelmed.

(MV, 98)

Hiába álmodik szerelméről, álmát mindig az ébredésnek kell követnie.

Én meg akartalak fogni,

Kiterjesztettem a karom,

De a kegyetlen ébredés

Elűzött tőled - angyalom!

(Álom, MV, 36)

Meglehet, ezt a hosszan tartó szerelmet az idealizálás mellett az elérhetetlenség hatása is fűti? Vagy megszépült emlékei? Az eredeti szerelem korántsem látszott ilyen mélynek. Áruklodó naplóbejegyzései szerint a szomszéd faluban is volt egy őt nagyon szerető Zsuzsikája, s szerelme csúcspontján, 1899 március elsején ez áll naplójában: „Rokonaim nagyban készülődnek a kivándorlásra. Szerelmi regényem dacára szeretnék velük tartani, de fájdalom aztat még nem tehetem egyelőre.” [Sic.] Sokáig agglégényeskedik, míg végre megnősül, de házassága inkább a szükség, mint a szerelem szülötte, legalább is az ő részéről. A napló szerint Rózsa a szerelmes fél. De Izsák az elérhetetlen Zsuzsika után vágyakozik verseiben és haláláig házasságban is magányosan él „szíve kopár szigetén.” Idealizált szerelméhez hasonló hűséggel csak anyja iránt viselkedik, aki látja bánatát. „Óh, anyám! Miért e boru, / Hogy

homlokod oly szomorú, / Ha rám nézel olyan bús vagy, / Talán nem vagyok jó fiad!" Igéretet tesz: „Mig e csillag ragyog neked, / Addig igaz fiad leszek!" (Óh, anyám! MV, 121)

Apjához, testvéreihez nem ír verset, egy megható jeleneten kívül, ami bánthatta, s ami érzékenységről meggyőzően tanúskodik egy rövid elbeszélő költeményben:

Az én kicsiny hugom, míg a szomszédba járt,

Elajándékoztam egy tő rozmaringját.

Mivel az ablakot egészen befedte,

Több volt a hátránya, mint az öröm benne.

...

De ő mentségembe bele nem nyugodott,

Sőt ellenem újabb, több vádakat hozott.

Így szólt, míg szemébe rengedezett egy könny:

Az nekem a virág, ami neked a könyv!

(Az én... MV, 21)

Költeményei annál gyakrabban sorolják életét összegező bölcseségeit olyan sorokban, mint „Dísztelen az emberiség fája, / Életében egyszer dől virágba, / Hogyha egyszer elhírad szirmai / Soha többé nem tud virítani." (Én Istenem, MV, 121) Vagy: "Hiú ábránd, kétes jövő, / Nagyra törő remények! / Mindég voltak, vannak, lesznek, / Mig a világ világ lesz." (Hiú ábránd, MV, 118) Egész életét látszik összegezni az alábbiakban:

Küzdöttem a vagyonért oly sokat,

Mint sok ló, mely igában megrokkadt,

Kemény tusát vívtam, de elértem,

Hogy megvan minden nap a kenyérem.

Vágyódtam sokat bölcsesség után,

Erre sarkalt vallás és tudomány,

Forrásából merítettem inni,

De szomjamat ez sem oltotta ki.